

UNA EDICIÓ CRÍTICA DE LES *JOVENÍVOLES* DE VERDAGUER*

NARCÍS GAROLERA
Universitat Pompeu Fabra

A review edition on Verdaguer's juvenile poems

En aquest article es presenten les característiques de la recent edició crítica de *Jovenívoles*, un recull poètic verdaguerià publicat pòstumament amb poc rigor filològic i amb criteris lingüístics arbitraris. S'hi fa veure, sobretot, que aquesta edició respecta la llengua del manuscrit original —només s'hi regularitza l'ortografia— i esmena les males lectures i les errades de la primera edició, que ha estat reproduïda per totes les posteriors. També s'hi comenta la utilitat de les notes, bàsicament lèxiques.

Paraules clau: Jacint Verdaguer, *Jovenívoles*.

The features of the recent critical edition on the Juvenile Poems are presented in this article. This edition presents Verdaguer's early poems published posthumously but at that time with little philological rigour and with arbitrary linguistic criteria. Special attention is drawn to the fact that this edition respects the language of the original manuscript – only spelling is standardized – and it corrects the poor reading and errors of the first edition, which were reproduced for all the later ones. The use of the notes, basically lexical, are also discussed.

Keywords: Catalan literature, Jacint Verdaguer, *Juvenile Poems*.

L'editor de textos catalans contemporanis disposa d'uns models i d'un corpus teòric suficients per afrontar, amb èxit i sense gaires problemes, l'edició regularitzada d'un text prenmatiu. És el que, modestament, he mirat de fer amb l'edició crítica de les poesies juvenils de Verdaguer, escrites abans de 1865, estampades —sota el títol de *Jovenívoles*, que jo mantinc— per Francesc Matheu el 1925,¹ i reproduïdes en successives edicions a partir d'aquella primera transcripció del manuscrit feta amb criteris arbitraris i poc rigorosos.² Aquesta edició inclou també la transcripció i l'annotació d'un extens poema bucolico-amatori —escrit seguint el model de la *Mirèio* mistraliana i compost també abans de 1865—, que

* Text, ampliat, de la presentació de VERDAGUER, Jacint. *Jovenívoles. Poesies amatòries de joventut*. Cabrera de Mar: Galerada, 2006, a la llibreria La Tralla, de Vic, el 18 de desembre de 2006.

1. VERDAGUER, Jacinto. *Jovenívoles. Primeres poesíes de un Fadrí de Montanya*. «Obres completes de Mossen Jacinto Verdaguer», edició popular, vol. XXIX. Barcelona: Il·lustració Catalana, s. d. [1925].

2. *Obres completes de Jacinto Verdaguer*. Barcelona: Biblioteca Selecta, 1943; reimpr. 1946; VERDAGUER, Jacint. *Obres completes*. Barcelona: Selecta, 1949; reimpr. 1964 i 1974; VERDAGUER, Jacint. *Totes les obres*, IV: *Poesia*, 2. Barcelona: Proa, 2006.

Verdaguer intitulà *Amors d'en Jordi i na Guideta* i que ens ha pervingut en una edició també pòstuma, amb poques garanties textuais i filològiques.³

Feia més de vuitanta anys, doncs, que el lector català no disposava d'una edició, en volum solt, dels textos més acabats de la poesia juvenil inèdita de l'autor de *Canigó*. Per cobrir aquesta mancança, em vaig proposar de dur a terme una edició crítica i anotada d'aquestes composicions que facilités al lector actual l'accés, amb totes les garanties filològiques, a unes mostres tan importants de la poesia verdagueriana.

Metodològicament, he procedit de manera semblant a com ho havia fet en edicions crítiques similars, com ara l'edició de les *Poesies juvenils inèdites de Jacint Verdaguer*,⁴ o la recent edició del volum poètic *Al cel*,⁵ que l'autor tampoc no es va decidir a publicar.

Reprodueixo fidelment, amb ortografia normalitzada i amb un aparat crític que recullí totes les variants textuais, el manuscrit autògraf d'aquelles poesies, conservat al fons verdaguerià de la Biblioteca de Catalunya, en un quadern de 74 fulls que presenta un estadi de redacció molt satisfactori, amb poquíssimes correccions, escrit amb lletra clara i llegidora. El mateix he fet amb l'autògraf del poema *Amors d'en Jordi i na Guideta*, conservat a l'Arxiu Històric de la Ciutat de Barcelona, en una llibreta de 38 fulls, escrit també amb lletra clara i en un estadi de redacció quasi acabada. Incloc en l'edició d'aquestes poesies juvenils dues composicions del manuscrit que el seu primer editor va excloure del volum de l'«edició popular» de les *Obres completes* verdaguerianes, i he rebutjat la inclusió de dos poemes d'un altre manuscrit de l'escriptor, que Francesc Matheu va incorporar en la seva edició de *Jovenívols*.

Les successives edicions d'aquest poemari verdaguerià han reproduït les males lectures i les arbitràries modificacions textuais i lingüístiques de l'edició de Francesc Matheu, i alguna fins i tot s'ha permès canvis en l'ordre dels poemes. Les darreres obres completes de Verdaguer tampoc no han tingut en compte els manuscrits d'aquestes composicions, i reprodueixen, per tant, les males lectures i les modificacions textuais de l'edició de Francesc Matheu.⁶

Críteris de l'edició

La present edició de *Jovenívols* reprodueix fidelment —subjecta només a una acurada normalització ortogràfica— el text autògraf de les poesies verdaguerianes de joventut, no publicades en vida de l'autor. L'establiment del text va acom-

3. *Amors d'en Jordi i na Guideta. Poemet jovenívol de Jacinto Verdaguer ara per primera vegada estampat*. Barcelona: Il·lustració Catalana, 1924; inclòs a *Jovenívols, op. cit.*, i reproduït per les edicions d'obres completes d'Editorial Selecta i d'Edicions Proa (en aquestes: vol. II: *Poemes llargs. Teatre*, 2003).

4. *Poesies juvenils inèdites de Jacint Verdaguer*. Transcrites i anotades per Narcís Garolera. Vic: Patronat d'Estudis Osonencs, 1996 (Osona a la Butxaca, 17-18). [2a. edició, revisada i ampliada, 2002.]

5. VERDAGUER, Jacint. *Al cel*. Edició crítica de Narcís Garolera. Presentació de Narcís Comadira. Barcelona: Columna, 2003.

6. Em refereixo a l'esmentada edició de *Totes les obres* de Verdaguer, a cura de Joaquim Molas i Isidor Cònsul (vegeu notes 2 i 3).

panyat d'un aparat crític que recull les variants formals del manuscrit (mots interlineats, supressions, vacil·lacions, haplogogies...), i les imprescindibles —i abundoses— notes lèxiques, que recullen el significat de paraules poc usades i, sobretot, dels mots no recollits en el diccionari normatiu del català. Val a dir que, en alguns casos, es tracta de mots no inventariats per cap diccionari, i, en molts altres, de formes atestades en els reculls lexicogràfics només a partir d'aquestes poesies.

Com he fet en altres edicions verdaguerianes, acordo fins on és possible l'ortografia dels textos a la normativa actual, i regularitzo la puntuació i l'ús de majúscules i minúscules (suprimeixo, per exemple, la majúscula inicial en paraules com *cel*, *infern*, *àngel*, *sant*, *paradís...*, que formen part del cabal comú de l'idioma).

Contravenint la normativa ortogràfica, tanmateix, mantinc per raons mètriques la erra final d'algunes paraules quan aquesta ha de sonar, d'acord amb el patró poètic català tradicional: «com *sälzer* alterós», «al *vèurer* ella». Semblantment, respecto la duplicitat gràfica de la forma adverbial *on / ont*, segons vagi davant de consonant o de vocal («*on* va la nineta?», «a *ont* anirem?»), tal com escrivia —i pronunciava— Verdaguer. Conservo també la pronúncia —amb erra múltiple— del topònim *Camp-rubí*, que les edicions no mantenen (*Camprubí*). Elideixo, però, la erra final d'alguns mots (tot indicant l'elisió amb un apòstrof) quan aquesta consonant ha de ser muda: «*regó*», «*gorí*», «*trobà*'us» (= trobar-vos), «per *arribà*' a sos braços»... Conservo, també per raons mètriques, la diftongació de la paraula *traïdor* i els seus derivats,⁷ i mantinc la grafia de certes formes verbals, la forma tònica de les quals difereix de la normativa (*nadar*, *racar...*). Respecto la grafia de certs sintagmes quan la mètrica ho exigeix («a *la una*», «*de un a un*»), i transcric *amb* la grafia de la preposició *ab*, com s'acostuma a fer en les actuals edicions de textos prefabrians.

Respecto algunes formes del manuscrit, avui no normatives, com ara *umple* (del verb *omplir*), *agoitar*, *doser*, *entussiasme*, *frissar*, *galan* (fem. *galana*), *gorir*, *gornir*, *ignocent*, *llesami*, *vritat...*, perquè concorden amb la pronúncia de Verdaguer i els seus coterranis, i amb la grafia habitual dels autògrafs del poeta. Mantinc la distinció —que considero fònica— entre *ela* i *ela* geminada. En aquestes composicions, Verdaguer se serveix de la grafia *l-l* per transcriure la pronúncia geminada de la *ela* en certes paraules (*franel-la*, *fumarel-la*, *taral-lejant*), però aquest so palatal lateral apareix sense geminar en la majoria de casos en què la normativa actual en preveu la geminació: *idilis*, *ilusió*, *canticela*, *constelació*... Crec que, per fidelitat a l'esmentada distinció verdagueriana —independentment de la pronúncia de l'autor—, l'editor actual d'aquests versos ha de mantenir la distinció gràfica d'aquest so.

---

7. Com ha estat habitual sempre en català. Joan Coromines és partidari decidit d'aquesta pronúncia tradicional. Veg. *Diccionari etimològic i complementari de la llengua catalana*, vol. VIII. Barcelona: Curial / "la Caixa", 1988, p. 695-696.

Consideracions filològiques

La transcripció de les composicions d'aquest recull verdaguerià m'ha confirmat la necessitat de l'edició que presento. Hi he observat nombrosíssims desajustaments entre l'edició —pòstuma— de Francesc Matheu i l'autògraf verdaguerià de 1865. Els desglossaré en dos apartats:

1. *Modificacions textuais*: dues poesies del manuscrit —«La juguesca» i «Les tres tarongetes»— no figuren en cap de les edicions de *Jovenívoles*. Aquestes composicions foren incloses, pel seu primer editor, en el volum XXX (*Disperses*) de l'«edició popular» de les *Obres completes* de Verdaguer.

2. *Modificacions lingüístiques*: he practicat 265 correccions no formals a l'edició de Francesc Matheu (i a totes les posteriors). En detallaré només unes quantes:

- a) *Canvis morfològics* [entre parèntesis, la forma del manuscrit]: *atzagaiada* (atzagallada), *cella* (ceia), *envelliré* (enveiré), *frisen* (frissen), *goita* (agoita), *poar* (poar), *potser* (podé), em *reca* (em raca), *envà* (envan), *ganivet* (gavinet), *lliures* (llibres), *quelcom* (colcom), *rogallosa* (ragullosa: ragull), *sagnen* (sangren), *soletat* (soledat), *somnia* (somia), *digue-m'ho* (digues-m'ho), en *treu* (en trau), *se l'emporta* (se la'n porta; cf. portau-vos-les-en), *li ha posada* (l'hi ha posada), *Tossa* (Tosa = Puigmal), *puix* (pus), *ajaiant* (ajaent), *seient* (seent), *traient* (traent), *veient* (veent), *vegeren* (veeren)...
- b) *Males lectures* [entre parèntesis, la lliçó del manuscrit]: *a l'ermita* (a l'envista), *d'enmig* (d'un mig), l'ase *auregut* (l'ase aureiut), *boia* (boga), *careta* (caseta), *corserets* (cosserrets), *enagues* (enagües), *esqueixà* (esqueixa), *estabornida* (entabornida), *gamfaró* (gamfanó), *jamai* (mai més), *ratlles d'or* (rutllets d'or), *reguitza* (reguitna), *tela* (teia), *valva* (vàlua), *veuen* (creuen), *bolanguera* (bolangera, dansa de nom francès), *la nina* (la mina), *dues rosetes* (duen rosetes), no us *fóra* (no us féra), *Gavarrera* (Gavarresa), *tossals* (tossols), *venint de llenyar* (... de llenya), *pot servir* (pot sortir), *ram de morja* (ram de monja), *o és orgull* (si és orgull), en temps de *sega* (en temps de segues), *passi* (passí), *sortida ja n'és* (... ja hi és), cavau-*me* una fosseta (cavau-ne ...), *ens* dóna a dida (em dóna a dida)...

Hi hauria d'afegir, encara, els salts de versos (al poema «Los bruixots del Gorg Negre», per exemple, dos no han estat mai transcrits), les interpretacions textuais equivocades, les errades mecàniques, les suplències errònies (*una bestiassa* per *un bestiassa*), les simples badades de còpia (*per [la] cintura*) i les arbitràries modificacions sintàctiques, de puntuació o de separació estròfica. Totes aquestes divergències de l'original desapareixen en l'edició que comento.

Així mateix he incorporat a l'edició 571 notes de caire divers:

- a) *82 variants formals*: variant anterior / posterior; mots interlineats; supressions, addicions, haplogies...

b) 489 anotacions lèxiques:

- 240 paraules del *Diccionari de la llengua catalana*, avui poc usades: *arrambatge, enjoncar, escotxinar, mollenc, recapte, seti, tremes...*;
- 245 mots enregistrats només al *Diccionari Català-Valencià-Balear (DCVB)*, d'Alcover-Moll (de vegades a partir d'aquestes mateixes composicions), o al *Diccionari etimològic i complementari de la llengua catalana*, de Joan Coromines;
- una paraula (en tres ocurrències) registrada només a l'anomenat *Diccionari Aguiló*:⁸ *cosserret* 'cosset' (cast. *corpiño*);
- tres mots no enregistrats per cap repertori lexicogràfic català: *apéixer* (variant de *peixer* 'donar menjar'), *sàfirs* 'safirs' i *sòbtil* 'subtil'.

Aspectes literaris

Les composicions del jove Verdaguer revelen una clara predilecció pels postulats estètics del Romanticisme: temes populars, formes de la tradició oral (romanços i balades), llengua viva, etc. A partir de 1863 —quan sembla que ja havia enllestit el poema èpic, encara de tall neoclàssic, *Dos màrtirs de ma pàtria*—, Verdaguer aposta decididament per la nova estètica propiciada pels seus mentors barcelonins Manuel Milà i Marian Aguiló.⁹ En algun cas, el jove poeta reprèn temes i versos d'esborranys anteriors, publicats recentment per mi mateix.¹⁰ En destacaré algunes particularitats:

- 1) Els diàlegs hi són vivíssims, com es pot comprovar en els versos de «La fira de Vic» o de «L'aplec de la Gleva», i recorden els de les *Giletes* de Francesc Fontanella, que Verdaguer devia conèixer.
- 2) La mètrica d'aquestes poesies juvenils és molt variada, i en el poema *Amors d'en Jordi i na Guideta* Verdaguer se serveix de l'estrofa mistraliana de *Mirèio* (1859), de la qual hi hagué una primera versió catalana l'any 1864.¹¹ D'altra banda, la temàtica amorosa es prestava a la utilització de formes poètiques utilitzades pels escriptors romàntics del seu temps. En alguna composició hi podem percebre, per exemple, ressons del barceloní Joaquim Rubió i Ors, i també d'escriptors romàntics castellans, com les estrofes de set versos (*septinas*, o *seguidillas con estribillo*) del murcià José Selgas y Carrasco —de qui Verdaguer posseïa un exemplar de *La Primavera y el Estío* (1853), recull poètic de temes amatoris, amb tots els tòpics del

---

8. *Diccionari Aguiló*. Materials lexicogràfics revisats i publicats sota la cura de Pompeu Fabra i Manuel de Montoliu. Barcelona: Institut d'Estudis Catalans, 1914-34.

9. Vegeu el meu estudi: «Neoclassicisme i Romanticisme en la poesia juvenil de Verdaguer». *Ausa*, XVI (1994), 132-133, p. 49-64; inclòs a *Sobre Verdaguer. Biografia, literatura, llengua*. Barcelona: Empúries, 1996, p. 49-67.

10. Vegeu nota 4.

11. *Mireya*. Poèma de Frederich Mistral traduït en vers y ab lo mateix metro [...] per Francesch Pelayo Briz. Barcelona: Estampa de Joan Llorens, 1864.

Romanticisme—, que constitueixen el model formal de la poesia verdagueriana «La nina del cingle».¹²

- 3) Destaca, en el vers de Verdaguer, un domini total de la sintaxi, que li facilita l'ús retòric de l'hipèrbaton: «Lo rossinyol en les branques se bressa / d'un saugueràs que l'ombreja a l'estiu», o «De la bandera la perxa corona / un ramellet de selvàtiques flors»... Ocasionalment, el poeta recorre a l'al·literació, figura retòrica que tant farà servir en *L'Atlàntida* i, en proporció menor, en *Canigó*. Valgui com a exemple el vers 32 del poema «Diades de glòria»: «alena sa aura emmelada»...

Valoració lingüística

Un Verdaguer de vint anys demostra en aquestes poesies un domini magistral dels recursos expressius i d'una llengua viva, genuïna, un punt col·loquial (*allavores, etgega, gavinet, professó...*), amb alguns vigatanismes (*aureiut* [= orellut], *ceia, cider l cideres, corregeta, enarcarat, enveir* [= envellir], *flobiol, frissar, gavaió* [= cavalló], *godaiada, goret, gornir, gotlla, grai* [= grall], *penjois, ragullosa, reveit* [= revellit], *torratges* [= torratxes 'testos'], *xifrer...*); però culta, amb alguns arcaïsmes (*aimia, apar, degú, maisó, placèvoles, quiscuna, seent, traent, tantost...*) i —pocs— castellanismes (*antiqüeles, estrago, guapo, mueques, sangrar, tabaco...*).¹³

El tema de les poesies obliga Verdaguer a subratllar el to afectuós amb diminutius, de vegades dobles: *capet l caparró, tots dosets* (al costat, però, d'*els dos*), *voreta, xaions, xaionets...* La derivació és sorprenentment productiva: *casanera, casinyot, esgarranxaments, reisca* 'torni a sortir', *saugueràs, xeixosos, jugaire, segaire, serraire...* I ja notem una certa preferència pels adjectius en *-ívol*, que constituiran un dels estilemes més destacats de la llengua literària verdagueriana: *altívol, anyívol, festívol, forcívol, llisquívol, mengívol, ombrívol...*¹⁴

Hi són destacables les locucions i les frases fetes, extretes del parlar de la Plana de Vic: *a estiracabellets, a més córrer, anar a tragí, donar marso* (expressió metafòrica atestada en el diccionari de Labèrnia, que Verdaguer manejava),¹⁵ *sense jardiner ni aspre*,¹⁶ *fer barbarotes, tocar ruixola...* També es fan notar les onomatopeies, de sonoritat expressiva: *bum-bum, dang-dang, dring-dring, ganing-ganang, gri-gri, li-li, ric-rac, zim-zam...*

12. Vegeu l'estudi citat a la nota 9.

13. Vegeu, a propòsit de la llengua del jove poeta, l'innovador estudi de ROSSICH, Albert. «Les arrels literàries de Verdaguer». *Ausa*, XVII, 136 (1996), p. 39-60.

14. Vegeu el meu treball «Un vademècum lexicogràfic verdaguerià». *Miscel·lània Germà Colón*, 2 (= *Estudis de Llengua i Literatura Catalanes*, XXIX (1994), p. 95-108; ara a *Sobre Verdaguer...*, op. cit., p. 179-190.

15. LABERNIA, Pere. *Diccionari de la llengua catalana, ab la correspondència castellana y llatina*. Barcelona: Hereus de V. Pla, 1839-40 [2a. ed. Barcelona: Espasa Germans, 1864-65].

16. Trobem aquesta mateixa locució a l'epíleg, en prosa, al poema *Dos màrtirs de ma pàtria*, compost per Verdaguer els mateixos anys, i publicat al setmanari vigatà *Eco de la Montaña* la tardor de 1865.

Verdaguer demostra una gran precisió en l'ús del lèxic específic d'un camp semàntic determinat. Ho veiem, per exemple, en el vocabulari camperol, que el poeta coneixia bé: *arpelles*, *eixonar* (les fulles d'un arbre), *grífol* / *grífolar* 'brot / brotar', *moixell* 'feix', *ramalles* 'rames'; *estrepes*, *sàlics*; *bracer*, *cabaler*, *terrelló* 'jornaler'... O en el lèxic de la indumentària, que li serveix per subratllar el tipisme rural, propi del Romanticisme: *adreços*, *bombosí*, *corbata* / *corbatí*, *cornarons*, *gambeto*, *gipó*, *mangots*, *percala*, *sabatons*, *tafetà*...

Conclusió

Crec que, per les raons exposades, l'edició crítica de les poesies juvenils de Jacint Verdaguer constitueix una destacada aportació al corpus imprès de la lírica catalana contemporània, i és important per a l'estudi de la poesia de l'escriptor. Espero que aquesta edició —preparada amb totes les garanties textuais i amb el màxim rigor filològic— contribuirà a la valoració, literària i lingüística, de l'obra poètica verdagueriana.